

Legendy

- Legenda: z latiny, znamená *to, co má být čteno*
- Hagiografie: hagios= svatý, grafein= psát (grafó=píši)
- vyprávění o osudech svatých, o jejich původu, narození, životě a smrti (často mučednická), často doprovázeno zázraky a výčtem ctností a zásluh
- patří k nejčastějším a nejrozšířenějším literárním žánrům ve středověku
- počátky sahají do 2. stol. n. l.
- mají nejen literární ale také liturgický význam. Často se objevují jako součást kázání a bývají předčítány zejména v příslušné výroční dny daných světců či mučedníků
- jsou určeny především k náboženskému povznesení a morálnímu poučení čtenářů, předkládány jako příklady k následování
- vyskytují se v různých literárních formách (prozaicky i v básnických skladbách ad.)
- charakter a podoba legend se postupem času v různých ohledech proměňují, mění se např. přístup k jednotlivým postavám (to je typické zejména pro texty svatováclavské), dále je typické, že čím je legenda mladší, tím více zázraků je v ní obsaženo. Starší legendy projevují snahu seznámit čtenáře s individuálními životy konkrétních osob, zatímco pro ty mladší je typické vytváření obecných motivů, které jsou přenášeny z jednoho světce na druhého.
- Mnoho legend vzniklo přímo za účelem kanonizačního řízení (tedy procesu svatořečení). Dalšími důvody vzniku legend (pokud tedy vznikali účelově) bylo například zvýšení prestiže státu na mezinárodní úrovni, povýšení některého biskupství na arcibiskupství apod.
- blíže se budu věnovat legendám svatováclavským, svatoludmílským a svatovojtěšským, které pocházejí z 10. stol. a jsou nejstaršími legendami českých zemí.

Václavské a Ludmílské

- nejrozsáhlejší hagiografická skupina českého středověku
- mezi václavské a ludmílské texty patří
- Crescente fide*- vznikla pravděpodobně v okruhu řezenského biskupství, vychází z ní legenda Kristiánova a většina pozdější václavské hagiografie
Edice: FRB I, s. 183-190, č. IX.
- Gumpoldova legenda*- delší než *Crescente fide*, také z ní vychází Kristián a má také silný vliv na vznik tzv. druhé staroslověnské legendy
Edice: FRB I, s. 146-166, č. VII
- Fuit in provincia Bohemorum*- předloha pro část Kristiánovi legendy, která se zabývá sv. Ludmilou. Neobsahuje zázraky
Edice: FRB I, s. 144-145, č. VI.
- Život sv. Václava*- tzv. první staroslověnská legenda. Edice: FRB I, s. 125-126, č. II.
- Druhá staroslověnská legenda*- tzv. legenda Nikolského. Edice: FRB I, s. 127-134, č. III.
Kristiánova legenda

Kristiánova legenda

- ve starších verzích se uvádí „Křišťanova legenda“ nebo „legenda tzv. Kristiána“
- latinský název: *Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius* neboli *Život a umučení svatého Václava a báby jeho svaté Ludmily*

-tato legenda je také někdy označována jako „nejstarší česká kronika“, protože se kromě života sv. Václava a sv. Ludmily stručně zabývá i příchodem Cyrila a Metoděje, šířením křesťanství, a některými historickými událostmi (př. založení města Prahy)

-psáno latinsky

-spory o pravost: legenda se svým prologem datuje do konce 10. stol. (nejčastěji se uvádí rok 992, ale objevují se i pozdější data), ale někteří legendu považují za falzum z 12. nebo až 14. stol.

-předlohy: *Crescente fide*, Gumpoldova legenda, *Fuit in provincia Bohemorum*

-za autora legendy je považován mnich Kristián. Pravděpodobně byl mnichem v břevnovském klášteře, jeho bližší totožnost je ale nejasná. Z textu vyplývá, že Kristián byl příbuzným sv.

Vojtěcha (sám to v textu uvádí), není ale zjevné, v jakém příbuzenském vztahu se sv.

Vojtěchem byl. Vedou se také spory o jeho příbuznost s „českým knížetem.“ Podle některých teorií, to mohl být syn Boleslava I. a tedy synovec sv. Václava.

-legenda se skládá z deseti kapitol, kterým předchází prolog. První a druhá kapitola se zabývají šířením křesťanství v Čechách a na Moravě, působením Cyrila a Metoděje, nástupem Přemyslovců, životem Bořivoje. Třetí až pátá kapitola se věnují životu sv. Ludmily, jejímu umučení a událostem a zázrakům, které se dějí po její smrti. Šestá až desátá kapitola líčí život a umučení sv. Václava a následné události a zázraky.

-legenda byla poprvé vydána roku 1677 Bohuslavem Balbínem. Následovala další vydání př. od Josefa Pekaře, Jaroslava Ludvíkovského ad.

Edice: FRB I, s. 199-227, č. XI.

Vojtěšské legendy

-psány pouze latinsky

-vedle českých historiků se vojtěšskou hagiografií zabývají také Němci, Rakušané, Maďaři nebo Poláci, kteří sv. Vojtěcha stejně jako Češi považují za svého světce a patrona.

-nejvýznamnější vojtěšské legendy: legenda Canapariova, legenda Brunona z Querfurtu, *Versus de passione sancti Adalberti* neboli Verše o umučení svatého Vojtěcha

Legenda Canapariova (Vita prior)- pravděpodobný autor Jan Canaparius. Dalšími možnými autory jsou papež Silvestr II., Vojtěchův příbuzný Radim-Gaudentius nebo Kosma

-text zřejmě vznikl z podnětu císaře Otty III. za účelem Vojtěchova svatořečení

-legenda pochází zřejmě z přelomu 10. a 11. stol.

Edice: FRB I, s. 235 – 265, č. II.

legenda Brunona z Querfurtu (Vita altera)- vznikla v prvním desetiletí 11. stol. (před rokem 1009, kdy autor umírá)

-čerpá z o něco mladší legendy Canapariovy a z ústních svědectví (př. Vojtěchův vychovatel Radla-Anastasius)

Edice: FRB I, s. 266 – 304, č. III.

Versus de passione sancti Adalberti- básnická skladba, která nejspíš vznikla na českém území. Jde zřejmě o básnické zpracování legendy Canapariovy, ale autor ani doba vzniku nejsou přesně známy.

Edice: FRB I, s. 313 – 334, č. V.

K dalšímu čtení:

, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha 2000.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*. Praha 1997.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Přemyslovec Kristián*. *Archeologické rozhledy* 51, 1999, č. 4, s. 602-613.

LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav: *Latinské legendy českého středověku*. SPFFBU E18-19, 1973-1974, s. 267-308.

LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav: *Kristián či tzv. Kristián?* SPFFBU E9, 1964, s. 139-147.

LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav: *Crescente fide, Gumpold a Kristián : (příspěvek k datování Legendy Kristiánovy s dodatkem o dnešním stavu této otázky)*. SPFFBU D1, 1954, s. 48-66.

Život a umučení svatého Václava a báby jeho svaté Ludmily. Edd.: Pekař, Josef – Stříž, Antonín. Praha 1927.

Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily. Ed.: J. Ludvíkovský. Praha 2012.